

РЕЦЕНЗИЯ

**По процедура за придобиване на образователна и научна степен
„Доктор”**

**Професионално направление: 8.2.Изобразително изкуство
Докторска програма „Дизайн“
Департамент „Дизайн“,НБУ**

**Тема: „Природни форми и дизайн. Системен подход при
изграждане на жизнената среда “**

Докторант: Емилия Кирилова Панайотова

От доц. д-р Анна Цоловска, СУ

Представеният дисертационен труд се състои от 123 страници като труда съдържа: увод, три глави и заключение, както и приложение свързано със разгледаните в научния труд проблеми.

Общи бележки за дисертационния труд

Заглавието на дисертацията напълно отговаря на нейното съдържание като последователността на отделните глави систематично разкриват предмета на анализа, разглеждат хипотезите на автора и ги мотивират със съответните теоретични и практически примери.

Целите и задачите формулирани в увода на дисертационния труд се отнасят към разглежданата тема, притежават яснота и конкретност. Поставените в дисертационния труд цели и задачи са целесъобразни с оглед разкриването особеностите на приложението на синергетичната теория към сферата на визуалните изкуства и дизайна.

Дисертационният труд притежава висока степен на автентичност и оригиналност с оглед относително слабото разглеждане в нашата научна литература на проблема за приложението на определена, съвременна философска парадигма към чисто практическа област, каквато е дизайнът. Трябва да се посочи, че Емилия Панайотова представя нов по своя характер труд, който не е компилация или развитие на вече издавани нейни трудове. Посочената, както и съществуващата литература свързана

с прилагането на системния и по-специално синергетичния подход във визуалното изкуство като правило е свързана с разглеждането на по-обща теми, докато в дадената дисертация анализът е върху проблемна област с висока степен на конкретност като в работата са използвани както чужди, така и творби на автора. Тезите в изследването са ясни, засягат многобройни области от знанието като е направен анализ на проблемната област.

Дисертацията съдържа подробен анализ на отражението на природните форми във визуалните изкуства, както и отражението на природните форми в дизайна.

Анализът на изследваната област е построен на основата на дедукцията като се изхожда от общите, екзистенциални проблеми на отражението на природните форми върху живота на човека в различни исторически периоди, преминава се през анализа на отражението на природните форми във визуалните изкуства и се съсредоточава върху отражението им в сферата на дизайна.

При анализа на отражението на природните форми се включва психологически, социален и културологичен анализ на въздействията, а също така се анализират отделни въпроси свързани с естетиката на дизайна и нейната обвързаност с въздействието върху човека.

Авторското мнение в процеса на посочения анализ е добре мотивирано и защитено като детайлно е разгледано приложението на системната теория към включването на природните форми в отделни дизайнерски решения. Тези факти показват висока степен на познаване на проблема от автора, както и намиране на ясни варианти за изследването му и намиране на мотивирано решение на проблемната област, предмет на представената ми дисертация.

От анализа на текста на дисертационния труд става ясно, че при неговото създаване е използвана значителна по обем литература, която намира коректно място в текста на дисертацията. Литературата използвана в дисертационния труд съответства на предмета и обекта на

изследването, както и на поставените от автора в отделните глави на труда проблеми. Общият обем на използваната литература е 71 броя издания от различен времеви период и 17 Интернет източника.

Като силна страна на дисертационният труд трябва да се отбележи това, че в използваната литература са включени преди всичко фундаментални произведения, които имат съществено значение за съвременната наука. Използваните Интернет източници също така са от специализирани сайтове, което значително повишава тяхното значение при използването в дисертационния труд.

Актуалност и значимост на проблема в научно и научно-приложено отношение

Дисертационният труд представя един от класическите проблеми в сферата на изкуствознанието и естетиката – отражението на природата в сферата на визуалните изкуства като заедно с това дава съвършено ново съдържание на изследваната тематика.

В научно-теоретичен план в настоящият труд могат да бъдат констатирани следните достойнства:

1. Изследването се придържа към синергетичната парадигма при определянето на въздействието на природата върху изобразителното изкуство и дизайна. Този подход може да бъде определен като новаторски рамките на съвременните изследвания в сферата на дизайна.

2. Настоящият труд е в максимална степен широкообхватен като това позволява изводите и резултатите му да бъдат разпространени върху значително по-широк кръг творчески области.

3. Една от силните страни на докторската дисертация е хуманитарният акцент на основните изводи, както и изследователската методология. Така става възможно излизането извън рамките на тясната творческа насоченост и развитието на отделни идеи на труда в различните сфери на дизайна свързани с жизнената среда или в други области на визуалните изкуства.

4. Важно значение за теоретичните анализи в сферата на дизайна имат интердисциплинарните взаимодействия и областите на приложение. При теоретичните анализи са разгледани всички области имащи непосредствено отношение към дизайнерските решения. Този елемент присъства в представената дисертация както при анализа на трансформацията на природните форми в сферата на дизайна, така и културологични анализи разгледани в контекста на естетиката.

Последната трета част на гл.3 от изследването засяга прилагането в сферата на дизайна на нов подход при конструирането на „жизнената среда”(често използван от автора термин, който считам за особено подходящ за разглежданата предметна област). Разгледаният метод на реинвентинга не представлява необоснован избор на автора с оглед на личния опит или предпочитания. Дадено е конкретно методологично и методическо обосноваване при използването именно на този метод, при прилагането на синергетичната теория. В дисертацията е посочена връзката между прилагания от автора теоретичен модел и конкретните приложения на този модел при дизайнерските решения. Като се вземе предвид използването на конкретни примери в дизайнерската практика, описанието и подробното обосноваване на метода на реинвентинга дава възможност на дизайнера независимо от това в каква област работи, да го приложи към дизайнерски решения или решения в други области на визуалните изкуства.

Подбраните в приложението към дисертационният труд примери достатъчно ясно характеризират приложението на метода в практиката на водещите световни дизайнери.

Теоретичен модел и методика на изследването

При разработването на дисертацията е използван теоретичен модел на изследването, който може да се разглежда като класически, като заедно с това този модел е творчески адаптиран към целите и задачите на изследването.

Дедуктивният метод предполагащ преминаване от общото към частното ясно може да бъде забелязан при подреждането на предмета на изследване в отделните глави.

Така в глава Първа на дисертацията се проследяват екзистенциалните въздействия на природната среда върху формите на жизнената среда. В тази част от изследването се проследява и генезиса на конструирането на жизнената среда през различни исторически епохи. Този методологичен подход не е приложен изолирано, а във връзка с ориентацията на автора към синергетичната концепция като основа на цялото изследване. В същата глава е представено и задълбочено обосноваване на избора на тази концепция като са посочени и конкретни примери.

Втората глава в съответствие с приложения метод, разглеждайки отражението на природните форми във визуалните изкуства, конкретизира заложеният в предходната глава екзистенциален подход и го обогатява с анализа на естетичните възгледи и генезиса на тяхното формиране. В тази част от изследването са представени основните възможни въздействия на различни фактори върху възприятието и творческата трансформация на природните форми при изграждането на жизнената среда на човека.

Третата част от изследването концентрира се върху сферата на дизайна трансформира общите теории посочени в предходните две глави като свежда тяхното приложение на ниво конкретност в дизайнерското творчество. В съответствие с общата структура на труда, в третата му част е посочена конкретната методология, която разгледах малко по-горе.

Методиката на изследването е свързана с широкообхватния анализ на конкретните теории или артефакти от практиката. От цялостното многообразие, анализът е структуриран във връзка с онези негови елементи, които имат непосредствено отношение към целите и задачите на изследването, а също така и с прилаганата в него методология.

Така приложените методология и методика на изследването не само отговарят на неговите цели и задачи, но и позволяват творческо развитие на заложените в изследването теоретични и практически модели.

Автентичност на материала и оригиналност на решенията

На основата на направения анализ на прилаганите в дисертационния труд теоретични и практически подходи мога да кажа, че прилаганите в дисертацията решения имат значително авторско участие, притежават висока степен на оригиналност и практическа приложимост.

Значителен е собственият принос на Емилия Панайотова при събирането и анализа на данните, както и тяхната адаптация към целите и задачите на изследването.

Разглежданите методи и методиката са творчески развити като тяхното приложение е разширено и приложено в сферата на изкуството и дизайна.

Нови изследователски модели

Представеният ми дисертационен труд дава основание да твърдя, че той съдържа значителен потенциал за развитие на заложените в него идеи. Такова развитие по преценка на автора или на научната общност би могло да бъде в следните области:

1. Приложението на синергетичният подход към сферите на дизайна в други области и най-вече в сферата на информационната среда. Синергетичната методология е изключително адаптивна при прилагането и в информационната среда като значението на тази среда става все по-значима за жизнената среда на човека.

2. Установяване на взаимодействията между природната среда и отделни сфери на жизнената среда. В този случай може да бъде адаптирана посочената в изследването методология и методика като се диференцират отделните влияния и се установят системните връзки между явленията.

3. Задълбочаване на изследванията в сферата на устойчивия дизайн (в т.ч. и с оглед на посоченото в т.1 и т.2.). При провеждане на

допълнителни изследвания в тази област могат да бъдат включени отделни аспекти на методологията и методиката на изследването.

4. Прилагане на синергетичната трансформация на природните форми във форми на визуалните изкуства и дизайна.

5. Създаване на методика за обучение на студентите чрез метода на реинвентинга, както и адаптирането му към различни специалности и етапи на обучението.

Научни приноси

Дисертационният труд е създаден напълно самостоятелно от дисертанта като очевидно се базира на сериозен практически опит и задълбочено теоретично изследване на посочената тематика.

Нивото на синтеза на съществуващите научни теории позволява по нов начин да се разглежда сферата на дизайна и връзката на съвременният дизайн с природните форми. Посочени са и основните форми на изражение на теоретичния синтез, което безусловно може да се определи като съществен научен принос.

Съществен принос е използваната в дисертацията методология и методика на изследването, в това число и високата степен на творческа адаптация на различни теоретични и практически насоки в науката.

Теоретичният характер на приноса на дисертационния труд в никакъв случай не намалява неговото практическо значение. Наличието на редица примери, както и анализа на някои от посочените методики дават възможност да се разработят конкретни творчески методики.

Новото, което изследването на Емилия Панайотова дава на теорията на дизайна, се състои в прилагането на различна по своята природа методология на изследване. Нейната нова методология се състои в прилагането на синергетичната теория към двата феномена – на природната форма и на дизайнерската форма и установяването на съответните каузални връзки между тях. Основното понятие в синергетичната традиция, а именно понятието ”структура” като състояние, възникващо в резултат на поливариантно и нееднозначно поведение на сложни многомерни

структури и многофакторни среди, които не се разпадат по обичайните закони на термодинамиката приложени към система, а напротив се развиват поради откритостта си към приток на външни енергии и кристализират в нелинейни картини с повече от едно устойчиви състояния, в работата на Панайотова, добива общовалиден смисъл. Произтичащият от там позитивен патос, който я насочва към мисли в посока на ситуации, в които теорията на определени дисциплини са достигали ниво на „критична точка” в своето развитие и факта на възникване на нова научна парадигма, чрез която възниква възможността да бъдат обяснени на пръв поглед независими феномени, е един от най-привлекателните моменти в работата на докторанта.

За мен, най-големият принос на Панайотова е това, че тя обръща вниманието на художническата общност към методологията и я прилага в теоретичната наука за развитието на дизайна.

Емилия Панайотова е утвърден художник и дизайнер, работещ в областта на дизайна и визуалните изкуства. Нейни творби са включени в колекциите на Националната художествена галерия, Националния музей за декоративно-приложни изкуства, Софийска градска галерия. Носител е на награди на СБХ.

Заключение и предложение

Дисертационният труд представлява завършено и пълноценно научно изследване имащо както теоретично, така и важно практическо значение. Той отговаря на изискванията за научен труд и поради това заслужава изцяло и напълно положителна оценка.

Предлагам на уважаемите членове на Научното жури да бъде присъдена образователната и научна степен „ДОКТОР” на Емилия Кирилова Панайотова.

Рецензент: доц. Д-р Анна Цоловска